
REFORMÁTUS LELKÉSZEK LAPJA

Megjelenik: havonta kétszer.

Előfizetési díj:
egész évre 240 leu, fél évre 120 leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Blaj—Balázsfalva
Jud. Târnava Mică.

Felelős szerkesztő: **Derzsi Endre.**

A tordai határozat alapprincipiumai és a Lelkészegyesület.

— Előadatott a hunyadi ref. egyházmegye 1929. május 23-án Lupényben tartott lelkészi konferenciáján. —

Amikor abban a kiténtető meghívásban részesültem, hogy a hunyadi egyházmegye jelen lelkészi konferenciájának tárgyalásaiba részt vegyek, megvallom őszintén — először huzódoztam tőle. Nemcsak a térbeli távolság miatt, hanem azért is, mert a lelkészek együttműködésének kérdésében — az erre vonatkozó gondolataimat és a megoldásnak a tordai határozat revízióját célzó s véleményem szerint egyetlen lehetséges egészséges módját — már egyszer előadtam a f. év március 4-én Sepsiszentgyörgyön tartott lelkészi konferencián és az lapunkban a maga egész terjedelmében meg is jelent. Nem akartam tehát jelenlétemmel feszélyezni egyetlen egy egyházmegyében sem a kérdésnek alapos, tárgyilagos és minden oldalú megvitatását. Azonban egy második kiténtető felhívás már elevenemre tapintott. Arról szólt u. i., hogy egy olyan nagyfontosságú ügyben, mint amilyen a Lelkészegyesület kérdése, nem szabad huzódoznom. És ez döntött. Nem azért — távolról sem — mintha legkisebb mértékben is valami különös jogcímet vindikálnék magamnak ebben a kérdésben, hanem tisztán csak azért, mert egy olyan kérdéstről van szó, amelynek felszínre vetésében — Isten akaratata folytán — nekem is valamelyes részem volt és így erkölcsi kötelességemnek tartom, ha már a hullámok felkavarásában részt vettem — azok lecsendesítésénél is közremunkálni.

Hogy miért ragaszkodunk mi a Lelkészegyesülethez, erről a kérdéstről ez alkalommal nem akarok szólni. Annyival inkább, mert erre

lapunk f. évi 10. számában *Rozsonday* Ádám magyarhermányi lelkész-testvérünk olyan nyílt, világos és őszinte feleletet mondott, hogy ahoz sem hozzátenni valóm nincs, de abból elvenni valóm sincs. Én inkább előbbre vinni szeretném a kérdést és kimélyíteni azokat a gondolatokat, amelyeket a sepsiszentgyörgyi konferencián — a megoldás tárgyában — felvetettem. Nem hallgathatom el azonban, hogy egy kérdést, amely két vagy pláne több táborra való oszlást eredményezett, egészségesen úgy megoldani nem lehet, hogy a közeledést *csak* az egyik tábor akarja, a többi pedig mereven és görcsösen ragaszkodjék sérthetetlennek hitt álláspontjához. Már pedig jelenleg ez a helyzet. A vécsiokról nem szólok, mert nem ismerem e kérdésben állásfoglalásukat, de másfelől tény, hogy pl. amikor mi a Lelkészegyesület hívei közeledni akarunk az értekezlet híveihez és keressük a platformot, amelyen egymásra találhatunk, — ugyanakkor a *sepsiek*, akiket joggal tekinthetünk a tordai határozat értelmi szerzőinek, a legridegebben elzárkóznak minden közeledéstől és teljes mértékben ragaszkodnak a tordai határozatban lefektetett, dogmatikus színezetű elveikhez. Az ilyen egyoldalú közeledés természetes aztán, hogy eredményre nem vezethet.

Bevezetésképpen röviden még két dologra szeretnék reámutatni. Az egyik az, hogy nem olyan fekete az ördög, mint ahogy a falra festik. Nem olyan veszedelmes az a Lelkészegyesület, amint némelyek vélik, sőt hirdetik is. Meg vagyok győződve, hogy amikor a tordai határozat megszületett, az attól való aggodalom birt a legdöntőbb erővel, nehogy a Lelkészegyesület célkitűzései keresztelni találják az Anyaszentegyház célkitűzéseit. Más szóval nehogy folytatódjon az az áldatlan harc, amelynek radikális módon a Lelkészegyesület megszüntetése vetett véget, — más kérdés lévén természetesen az, hogy abban a bizonyos harcban ki, illetve kik voltak a hibások? Meg vagyok győződve, hogy ha hivatalosaink a tordai nagyhét előtt tudatában lettek volna, hogy mi mit akarunk, tudatában lettek volna, hogy minket a legbékésebb és legnemesebb szándékok vezettek, a tordai határozat meg sem született volna, vagy ha meg is született volna, egészen más formában történt volna az.

A másik, amit még meg akarok említeni, felelet a *Kálvinista Világ* f. évi 8. számának egy nevemre szóló szerkesztői üzenetére. E szerkesztői üzenetre érdemileg más helyen felelek. Itt csak egy passzusára akarok kitérni. Az mondatik nevezetesen, hogy „az Egyesület vagy Szövetség kérdésében, minthogy itt nem szervezeti kérdéstről van szó, nem lehet többségi szóval dönteni“. Én ezt az állítást nem irom alá. Nemcsak, hanem határozottan ellene mondok. És állítom, hogy minden olyan üggyhöz, ami a papságot existenciálisan érinti, annak a bizonyos ominózus többségnek igenis köze van. Lehet — és szomorú, de való, így is volt —

hogy a többség szava eddig döntő sullyal nem birt, sőt talán meg sem hallgattatott. De ez még nem jelenti azt, hogy ez egészséges és a kálvini demokráciának megfelelő állapot is lett volna. Sőt merem állítani, hogy minden ilyen elgondolás és gyakorlat egészségtelen és antidemokrátikus elgondolás és gyakorlat. Állítom, hogy a Szövetség vagy Egyesület kérdésében — legyen az akár szervezeti kérdés akár nem — mindenkinek, aki tagja a papi testületnek, szava kell hogy legyen, döntenie pedig csak a többség óhaja, akarata illetékes. A többség nemcsak arra való, hogy dirigáljanak neki és terheket rakjanak vállára. Ha elvárjuk, hogy kötelességeit lelkiismeretes hűséggel és becsületességgel teljesítse, ne vonjuk meg a jogait sem. Még akkor sem, ha arról van szó, hogy milyen formában tömörüljön és ennek a formának mi képezze lényegét?!

És most hadd térjek rá azoknak a gondolatoknak a kimélyítésére, melyeket a szóbanlevő kérdés megoldása tárgyában a sepsiszentgyörgyi konferencián felvetettem. Én a tordai határozatot olybá veszem, mint egyházkerületünk hivatalos álláspontját, amit akarnak első sorban vezető embereink, aztán a papságnak egy bizonyos — de amint a jelek mutatják — számban nem jelentékeny töredéke. A többség pedig — akárki akármit mond is, (aki nem hiszi, tegyen próbát, szavaztassa le egyénenként a papokat) a szabadon történt megnyilatkozások azt bizonyítják, hogy — a Lelkészegyesületet akarja. Hogyan lehet már most a kettő közötti ellentétet kiegyenlíteni, úgy hogy — egy triviális hasonlattal élve — a kecske is jóllakjon és a káposzta is megmaradjon, szóval hogy e kiegyenlítés közbékességre történjen? ! Ennek csak egy módját látom, azt, amit a sepsiszentgyörgyi konferencián tartott előadásomban is felvettem, hogy t. i. *a tordai határozat alapprincipiumait bele kell építeni a Lelkészegyesület szervezetébe.*

A tordai határozatnak pedig két lényeges alapprincipiuma van. Az egyik az, hogy *a papság szervezkedése az Anyaszentegyház keretén belül történjen.* És a másik az, hogy *a lelkipásztorok tagsága és a közös munkában való részvétel kötelező legyen.* És vallom ma is, amit annak idején Sepsiszentgyörgyön mondtam, hogy t. i. „ha nekünk sikerül ezt a két alapprincipiumot a *Lelkészegyesület* felépítésébe belevinni, akkor megtaláltuk a *modus vivendi-t*“. Ezt a belevitelt pedig olyan módon képzeltem és képzelem el, hogy a zsinati törvényhozás rendjén

a) *Az egyetemes konvent „jog és hatáskörébe vétessék fel a következő pont: „biztosítja az egyházi tisztviselők egyesülési jogát, az egyesületek alapszabályait jóváhagyja és illetékes helyen jóváhagyatja, működésükre felügyeletet gyakorol és előterjesztéseit tárgyalás alá veszi“,*

b) *A lelkész kötelességei közé vétessék fel ez a pont: „minden lelkész kötelezett tagja a megalkotandó Lelkészegyesületnek és köteles annak munkájában résztvenni“.*

Nem csinállok titkot belőle, hogy amikor ez a határozati javaslat lelkemben megfogamzott, nem annyira a tordai határozat alaprincipiumainak meggyőző ereje, mint inkább az ellentétek áthidalására való törekvés vezetett. Mert nem látom indokoltnak azt, hogy a papság szervezkedése miért ne történhetne az anyaszentegyházon kívül. Amint az Orle nem jelentett és nem jelent veszedelmet a magyarországi ref anyaszentegyházra, úgy a Rorle sem jelentene a romániai ref anyaszentegyházra bizonyára. Nem képzelek el olyan ref. papi testületet, amely tudatosan az anyaszentegyház ellen működne. És ha előfordulna is ez az eset — amit ismétlek, teljesen kizártnak tartok — anyaszentegyházunk van mindig olyan erős, hogy büntető keze lesújtson ezekre. De hogy az aggálynak még a lehetősége is kiküszöböltessék, ám legyen. Mi hajlandók vagyunk a Lelkészegyesületet — ha mód adatik rá — az anyaszentegyházon belül építeni fel. Hiszen mi még akkor is, ha egy — az anyaszentegyházon kívüli egyesülethez tartoznánk, az anyaszentegyházon belül állunk. Nekünk nem független egyesület kell, hanem egy olyan Lelkészegyesület, amelyet mi teremtünk meg magunknak, amelyben benne van mindenikünk vágya, óhaja, akarata és imádsága. Ugyanez az eset a másik alaprincipiummal is. Nem látom t. i. indokoltnak azt sem, hogy miért tétessék kötelezővé a lelkipásztorok egyesületi tagsága és a közös munkában való részvétel?! Nem látom még pedig azért, mert ebben áldás és köszönet úgy sincs. Akit nem a Lélek indítása vezet, hanem a törvény ereje kötelez, az lehet tag, de csak holt tag, részt vehet a közös munkában, de az csak favágó munka. Tudok róla, hogy a kötelező tagság eszméje abból a mindenesetre nemes elgondolásból született, hogy ezáltal lehetőleg biztosíttassék az egység és még a lehetősége is ki legyen zárva annak, hogy mint Amerikában a szekták, úgy minálunk az egyesületek, szövetségek gombamódra évről-évre elszaporodhassanak. Épen azért ám legyen. Mi hajlandók vagyunk arra is, hogy a Lelkészegyesületet — ha mód adatik rá — úgy építsük fel, hogy biztosíttassék benne a kötelező tagság és a közös munkába való kötelező részvétel. Hiszen mi, ha a törvény ereje nem is kötelezne rá, ugyis tagjai lennénk a Lelkészegyesületnek és szívvel-leléssel részt vennénk annak munkájában. Viszont félős, hogy ha a törvény ereje valami olyasmire kötelezi a többséget, ami mentalitásától, óhajától, akaratától és imádságától távol áll, nem lesz meg a várt eredmény, a kötelezett tagok csak névleges tagok és a közös munka csak favágó munka lesz.

Ezekután — úgy érzem — még felelnem kell egy nagyon fontos kérdésre. A kérdés már akkor felvetődött, amikor azt a bizonyos határozati javaslatot a sepsiszentgyörgyi konferencia elé terjesztettem. T. i. Kiss Albert sepsii esperes azt állította, hogy határozati javaslatom két pontja

nemcsak ellentétben áll egymással, hanem egyenesen kizárja egymást: *nem lehet senkit kötelezni egy olyan egyesületbe való belépésre, amely alapszabállyal működik.* A kérdés tehát az: *vajjon ellentétben áll-e a kötelező tagsággal — az alapszabállyal működő egyesületi megoldás?!* Én azt állítottam Sepsiszentgyörgyön is és azt vallom ma is, hogy nem áll ellentétben, mert 1. az alapszabályt nem kívülről, nem mások, még csak nem is megbizottak, hanem maga a papság állapítja meg, módjában és jogában áll bárkinek — a legelsőttől a legutolsóig — annak megalkotásánál szavát hallatni, propozíciót tenni, kritikát gyakorolni, szóval tevélegesen résztvenni, 2. az eljövendő generációnak pedig módjában és jogában áll bármikor — az esetleg felmerülő változások és szükségések szerint — az alapszabályt módosítani, mert az alapszabály nem szent és sérthetetlen. Azt igenis természetesnek találom — de ilyent úgy hiszem, senki sem állít — hogy a törvény nem mondhatja ki a kötelező tagságot egy olyan egyesületbe, amely az anyaszentegyházon kívül áll, legfeljebb csak kíváncsún tarthatja, ha ugyan annak tartja. De hogy miért ne mondhatná ki egy olyan egyesületbe, amely az anyaszentegyház jog és hatásköre alatt áll, azt igazán nem értem?! Alapszabály nélkül az értekezlet sem működhetne. A különbség csak az, hogy míg ennek alapszabályait az anyaszentegyház állapítaná meg — a maga arra illetékes hatóságai útján, addig a Lelkészegyesület alapszabályait maga a papság hozná létre. De hát vajjon nem az-e az illetékes erre elsősorban?!

Miért van hát idegenkedés mégis egyesek részéről a Lelkészegyesülettel szemben?! Ha a tordai határozat alapprincipiumait honorálni készek vagyunk — mintahogy azok vagyunk is — miért van mégis, hogy egyesek a Lelkészegyesületről hallani sem akarnak?! Erre feleljen aki tud. Mert én nem tudok. Én csak annyit tudok, hogy a tordai határozat bizonyos olyan követelményeket állított fel, amelyek eladdig nem voltak programunkban. Nos, mi nem ragaszkodunk csökönyösen minden betűhöz, amit egyszer kimondtunk, nem vindikáljuk magunknak a csalhatalanságot és megmásíthatatlanságot, hajlandók vagyunk akceptálni a felállított követelményeket, hajlandók vagyunk a Lelkészegyesületet az Anyaszentegyházon belül építeni fel és hajlandók vagyunk elfogadni a lelkeszek kötelező tagságát és a közös munkában való kötelező részvételt. Csak egyre nem vagyunk hajlandók: — szó nélkül belenyugodni a „rólunk — nélkülünk, sőt ellenünk” való döntés igazságtalan alkalmazásába. Annyival inkább, mert ezt nemcsak igazságtalannak, hanem Anyaszentegyházunkra nézve határozottan károsnak tartjuk. Mi haszna lesz az Anyaszentegyháznak abból, ha a kérdést a papság többsége akaratának határozott ellenére oldja meg?! Az az értekezlet, amely esetleg ilyen úton születik meg, nem lehet életképes már létrejövetelének természetellenes volta miatt sem. Vajjon nem sokkal több áldás fakadna-e az

Anyaszentegyházra is egy olyan megoldásból, amely akceptálná a papság többségének akaratát és nem kicsinyelné le azoknak százait, akik életüket, tehetségüket és erejüket áldozzák fel az Anyaszentegyház oltárára?!

Befejezésül röviden reflektálni szeretnék egyik lelkésztestvérünk cikkére, mely közelebbről küldetett be lapunk számára. A cikk a „Lelkipásztorok együttműködésének akadályai”-ról szól. És nagyon találóan mutat reá a különböző széthuzó, különféle érdekellentétű papi típusokra, a tudós, gazda és ifju papra stb., mint a lelki tömörülésnek legfőbb akadályaira. Szintén nagyon helyesen mutat reá arra is, hogy egészséges állapot csak akkor lesz, „ha kialakul az a régen várt lelkipásztori típus, akinek eledele az ige és akinek fundamentuma a Krisztus”. És cikkét ezzel végzi: „Ennek a lehetővé tételén kell munkálkodni minden lelkipásztornak, de nem személyes vitákkal, hanem szeretettel, egymás kölcsönös támogatásával, az elesettek felemelésével és ekkor nem lesz probléma sem az egyesület, sem a szövetség”. Amikor ezt a különben nagyon is aktuális és megszívlelendő cikket először átolvastam, már akkor úgy jött nekem, mintha hiányozna valami belőle, mintha az orvos csak a diagnózist állapította volna meg s aztán otthagya a beteget tanácstalanul, recept nélkül. Mert az, hogy az egészséges állapot „lehetővé tételén” munkálkodni kell, ez nem oldja meg a kérdést. *Hogyan* kell munkálkodni, ez a főkérdés. És nekem úgy jön — már amennyiben elfogulatlanul tudok itélni ebben a kérdésben — hogy épen ennél a pontnál látható a legvilágosabban, hogy mennyire fontos és szükséges a Lelkészegyesület és milyen nagy kár annak megakadályozása. Mert véleményem szerint a Lelkészegyesület különösen alkalmas arra, hogy az egészséges állapot „lehetővé tételén” eredményesen munkálkodni tudjon. Még pedig azért, mert ennek tagjait nem köti semmiféle egyéni, személyes vagy baráti érdek, hanem egyedül és kizárólag csak a papi jelleg. A Lelkészegyesület nem pártszervezet, amely csak egy típust foglalhat magában, míg a többiek természetesen kívül esnek rajta, hanem egy olyan alakulat, amelyben elhelyezkedhetik aggály nélkül egyelőre minden típus és közreműködhetik benne tevőlegesen mindenki az egészséges lelkipásztortípus kialakításán. Ölbetett kézzel hiában ülünk, hiában várunk. Sőt hiábanvaló még a legékesebb beszéd és a legragyogóbb tollu írásmű is. Ha csak ezeknél maradunk: egészséges lelkipásztori típus soha sem lesz. De ha lesz Lelkészegyesület — olyan, amilyent a papság kíván, amely pártokon és érdekeken felül áll — akkor meg vagyok győződve, hogy lesz egészséges lelkipásztori típus is. Mert az egészséges lelkészegyesületi élet és az egészséges lelkipásztori típus a világ legtermészetesebb viszonyában az ok és okozati összefüggés viszonyában állanak egymással.

Végezetül hadd említsem meg egy nyelvbottlást, mely a sepsiszentgyörgyi konferencián tartott előadásom alkalmával történt. Előadásomat t. i. azzal fejeztem be, hogy ha a tordai határozat sürgetett revíziója elmarad: „ez mindenre vezethet, csak jóra nem. Egység helyett az erők szétforgácsolódása — ez lesz az eredmény. A szeniorok csoportosulása után jönni fog a juniorok csoportosulása, fognak alakulni helyi csoportok, érdekcsoportok, vallásos alapon álló csoportok, lesz vécsi szövetség, C. E. szövetség stb. Csak egy nem lesz: egység“. Amikor ezeket mondtam, véletlen nyelvbottlás miatt a vécsi szövetséget „vészi“ szövetségnek ejtettem ki. Ezen az ártatlan, tudat és szándék nélkül való nyelvbottlason akkor természetesen mindenki nevetett. Talán még én magam is. Ma azonban már nem nevetek. Mert meg vagyok győződve, hogy úgy a papságra, mint az Anyaszentegyházra nézve „vészi“ lesz minden olyan megoldás, amely a „rólunk-nélkülünk, sőt ellenünk“ igazságtalan elve alapján dönt. Isten őrizz meg ettől úgy a papságot, mint Anyaszentegyházunkat!

Derzsi Endre.

Az új ágendáskönyv.

„*A mi istentiszteletünk*“ cím alatt jelent meg erdélyi ref. egyházunk új ágendáskönyve. Az a célja a munkának, hogy biztosítsa ref. istentiszteletünk egységességét, egyöntetűségét és tiszta kálvinista jellegét. Valamennyi mind olyan követelmény, amelynek megoldását maga az élet követelte parancsolólag és a munka áttanulmányozása arról győz meg, hogy ezeknek a követelményeknek az emberi lehetőség határai között igyekeznek is eleget tenni.

Az egységesség kedvéért minden eddigi istentiszteleti rendtartás kiküszöbölésével az összes ref. egyházak részére határozottan előírja az összes istentiszteleti formákat és szertartásokat és ezzel utját vágja az egyéni és helyi kezdeményezéseknek és gyakorlatnak. Az egyöntetűség biztosítása végett az egész istentisztelet vezetését a lelkész kezébe helyezi, míg a kálvinista jelleg kidomborítása szempontjából új elemekkel bővíti istentiszteletünket és a meglevőknél a kálvini keresztyénség örök igazságainak a kidomborítására helyezi a fősúlyt. Nemcsak a különböző gyakorlatokban teremt kívánatos rendet, hanem kerek, teljes egészévé teszi magát az istentiszteleti rendtartást úgy belső tartalmában, mint külső megjelenési formájában. Eléggé meg nem becsülhető érdeme ennek többek között az is, hogy minden különösebb intézkedés bevezetése nélkül lehetővé teszi azt, hogy a gyülekezet a maga teljes egészében résztvevője lehessen az istentiszteletnek, kizárva azt, hogy a bevezető

énekek alatt folyton gyülekezzenek a hivek, azt tartván, hogy elérkeznek addig, amíg a pap föláll a szószékbe.

Az egyes istentiszteleti formákat 3 főcsoportban tárgyalván, vegyük rendre azokat.

I. *Rendes istentiszteletek.* A vasárnapi istentiszteleteknél délelőtti és délután is ugyanazt a rendtartást írja elő azzal a különbséggel, hogy délután a prédikáció helyét a biblia-, illetve a kátémagyarázat foglalja el. Az első látásra mindjárt azt az érzést kelti a hallgatóban ez a rendtartás, hogy az istentiszteletünk ez által igen hossza nyúlik s tekintettel arra, hogy különösen a téli félévben falusi gyülekezeteinkben a délelőtti és délutáni istentiszteletek között alig van 2 órai időköz, igen hosszú is. Meggondolandó dolog tehát, hogy nem lehetne-e a délutáni istentisztelet rendjéből kihagyni a bűnvallást és felolvasást annyival is inkább, mert a délelőtti istentisztelet alkalmával amúgy is szerepel egyszer? Bármennyire helyeseljük is ezeknek az elemeknek az istentiszteletünk rendjébe való felvételét, amennyiben ezekkel ősi, kálvinista gyakorlat tér vissza liturgiánkba, mégis tekintettel kell legyünk a lehetőség határai között a hiveink gondolkozására, nehogy az amúgy is igen sok helyen elnéptelenedett délutáni istentiszteleteink még jobban elnéptelenedjenek vagy ahol még mindig népesek, elnéptelenedjenek.

Igaz ugyan, hogy sok függ a lelkésztől és az énekvezértől. A liturgia ugyanis egyfelől töröli az orgonánál az elő-, köz és utójátékot, ami sokszor hosszú időt foglalt le, másfelől a prófétai és nagy imádság terjedelmét úgy szabja meg, hogy ha azt a lelkész betartja, — nem sokat nyúlik az istentisztelet s ha nyúlik is, unalmassá nem válik, de igaz az is, hogy a délutáni istentisztelet a mostani rendtartásban is a dolog természete szerint rövidebb tartalmu, mint a délelőtti.

Tekintve azt, hogy az igazi ref. istentiszteletnek nemcsak külső formájában, de belső tartalmában is kerek egésznek kell képezzen, helyesen írja elő, hogy az összes énekeket a lelkész jelöli ki. Itt azonban elengedhetetlen szükségesség, hogy az ne ötlelet szerint és csak a templomban történjék, hanem előzőleg már közölendő az énekvezérrel, hogy arra előkészülhessen és a mutató táblára is kitesse, mert a lelkész bemondását sokan elfeledik a hivek közül s így az ének kikeresése lehetetlenné válik számukra az énekeskönyvből. Nagyon helyes, hogy az ének szövegének a felolvasását határozottan nem írja elő, mert az ének szövegében levő gondolat szépségének a kidomborítására sokkal alkalmasabb időpont az ének betanításakor, gyakoroltatásakor mutatkozó alkalom, mint az istentisztelet. Igen sok esetben pedig minden egyebet szolgálhat az a felolvasás, csak éppen a gondolat kidomborítását nem.

Tulajdonképeni új alkatrészek a bibliaolvasás, a bűnvalló imádság,

vallástétel és feloldozás. Itt teljesen osztom a Kádár Géza véleményét, hogy ez a rész az urasztalánál menne végbe s így tulajdonképpen a lelkész a főének utolsó verse alatt menne fel a szószékbe és ez a sorrend a prófétai imádságnál kezdődne. Erre két okból lenne szükség. Egyfelől — amikor nem lelkész jellegű egyén végezné az istentiszteletet, — csak a második részből állana az istentisztelet; másfelől a folytonos felállással és leüléssel járó bonyadalom megoldódna, mert az első, az urasztalánál végzendő rész felállással lenne, míg a második résznél az eddigi gyakorlat teljesen irányítaná a hiveket.

Szokatlan, sokak előtt feltűnést keltő ujitás, hogy a bűnvalló imádságot és a miatyánkot a hivek együtt mondják a lelkéssel. Azonban ez csak nekünk az, mert még nem is olyan régen ez volt az általános gyakorlat s ha odaadással kezeljük a dolgot, hamarosan eljő az idő, amikor újra természetes követelmény gyanánt fog szerepelni a hivek tudatában.

Sokkal több megjegyzésre szolgáltathat okot a liturgiának az a rendelkezése, hogy az istentisztelet egyenesen a „Fohász“-szal kezdődik és az „Áldás“-sal végződik. Se előtte, se utána semmi s így a begyülekezés és az eltávozással az áhitatot zavaró zaj, beszélgetés tölti be a templomot. Ezen azonban lehet és kell is segíteni, mert a liturgia nem zárja ki, hogy ez alatt az idő alatt szóljon az orgona és azokban az egyházakban, ahol gyakorlatban van a bemenő ének, azt is el lehet énekelni s csak azután menne fel a lelkész a szószékbe, illetve menne ki az urasztalához.

Mint falusi lelképásztor, határozottan elítélem a 12-ik pontot, amely az adakozásra való felhívást olyan kellék gyanánt állítja be, amely „egy istentiszteletéről sem maradhat el“ Nagyon szomorú tapasztalataink vannak nekünk a hivek áldozatkészségéről az életben, s ha ez mindennapivá válik, annyira sablonossá lesz, hogy hiveink még akkor sem áldoznak, amikor most nagy ritkán, égő szükségleteinkre behevítésére hívjuk fel.

II. Lényeges ujitások vannak a sakramentumos istentiszteleteknél. Különösen a kereszteleésnél, ami egészen természetes is, ha elgondoljuk, hogy a mindennapi életben ez a sakramentum csaknem üres formasággá, egyszerű névadássá süllyedt és még olyanok is nagy számban vannak, akik feleslegesnek tartják. Nagy része van ebben a mai gyakorlatnak, amely az ősi liturgiának lényegi részét csaknem egészen nélkülözi. Nagyon helyes intézkedése hát az új liturgiának, amikor a kereszteleés helyéül a templomot jelöli meg és a szülők, keresztszülők jelenlétét egyenesen megköveteli. Nélkülözhetetlen, elengedhetetlen feltétel a keresztszülők református volta is. Elvégre a kereszteleés gyülekezeti aktus

és így a gyülekezet jelenlétében hajtható végre. Főrésze a szülők, keresztszülők fogadástétele, amit helyettük se a bábaasszony, se idegen felekezeti egyének nem végezhetnek el anélkül, hogy annak a tartalmán csorba ne essék.

Az urvacsoraosztás a mostani gyakorlattól eltérő, amennyiben az egész szertartást az uraltalához helyezi át. Nagyon hosszú időt vesz igénybe ez a szertartás, tekintettel arra, hogy egy egész ünnepi istentiszteleti rendtartás előzi meg. Ha valahol igen, úgy itt a lelkész fokozottabb mértékben indítva kell érezze magát, hogy teljes felkészültséggel, amit lehet a legrövidebbre szabva, lépje át a templom küszöbét és úgy imáiban, igehirdetésében, mint szertartási beszédeiben röviden csak a lényegre adja, hogy az amúgy is hosszú szertartást felesleges elmélkedéseivel unalmassá ne tegye. Annyi bizonyos, hogy — ha a liturgiában körvonalazott tartalmat adja, — urvacsoraosztásunk változatosabbá, építőbbé és megkapóbbá válik. Nem osztom azonban azt, hogy a szertartási beszédével alkalmi vonatkozásokat nem helyesel, mert bár a kegyelem ugyanaz, de másként ragyog fel a különböző üdvények fényében és így helyesebb lenne, ha minden alkalomra külön szertartási, rövid beszédet adna.

III. Alkalmi istentiszteletek. Az ifjak konfirmációját az eddigivel szemben az jellemzi, hogy a szertartást teljesen az uraltalához helyezi át, de — bár ezt helyeslem, — nem osztom azt a nézetet, hogy az urvacsorában a konf. alkalmával nem részesíti az ifjakat. Ennél a pontnál az élet sok fájdalmas tapasztalatot fog szerezni, hogy ha véglegesen megmaradunk ennél az eljárásnál. Egészen új, eddig nem gyakorolt szertartás az áttérők konfirmációja. Egyike ez azoknak, amelyet tovább már nem nélkülözhetünk veszedelem nélkül. Mindenben megfelelő szertartás.

A házasságkötés megáldásánál új elem nincsen, csupán az az újítás, hogy benne az eskü helyét a fogadalom foglalja el. Hogy melyik a helyes, arról vitatkozhatnak egyesek, álláspontjukat érvekkel támaszthatják alá, de az én személyes, a mindennapi élet tapasztalatai által alátámasztott meggyőződése az, hogy veszedelmes újítás. Sokkal helyesebb, ha a házasulandók nem nyilatkoznak és fogadoznak, hanem esküsznek. Ma is minden igaz hitű, komoly, kálvinista, falusi ember így vallja: *hitet tettem* és ennek mindig nagyobb az ereje a fogadástételnél.

A temetés végzésénél 3 féle szertartást ír elő, u. m. templomban vagy háznál végzendő rendes, ugyanott végzendő egyszerű és a sirnál végzendő szertartást. Az egyszerűhöz sorozva az öngyilkosok temetését is, amelyet teljesen kötötté tesz. Ezt a magam részéről nem helyeslem, mert — bár igaz, — hogy az ilyen eseteknél nagyon is kötve van a lelkipásztor, de ezzel szemben igaz az is, hogy talán ilyen esetekben nyílik

a lelkipásztor számára a legépitőbb alkalom az ige hirdetésére és a felek is másként hagyják el a koporsót, ha az ige alapján vigasztalást, megnyugvást vihetnek magukkal. A sirnál végzendő szertartás teljesen kötött formájú, de az I Kor. 15. fejezet mellett már a változatosság kedvéért is lehetne más, ugyanazon gondolatot és igazságot kifejező textusokat is olvasni, mert eléggé gazdag ebben a tekintetben is a szentírás.

Minden előforduló és előfordulható esetre szolgál liturgiával, illetőleg megfelelő utasításokkal. Legvégül jön az állami ünnepek istentiszteleti liturgiája, mely igen helyesen, teljesen kötött formájú és a kálvini elvekkel szemben sem ellentétes.

A kötött minták, alkalmi textusok, utasítások, — bár ezek is sok kívánnivalót hagynak maguk után és nem egy helyen szorulnak pótlásra, kiegészítésre, — lehetővé teszik, hogy a lelkipásztor behatolhasson azokba a mélységekbe, ahol a külső forma belső tartalommal teljesezhetik be és ahová elvezetni a legfőbb célja a liturgiának. Minden hívő lélek megállapíthatja, hogy gondos, körültekintő munka és nagyon is alkalmas arra, hogy ezen keresztül istentiszteleti rendtartásunk régóta vajdudó ügye egy időre nyugvópontra juthasson.

Márk Mihály,
agyagfalvi lelkész.

Uj liturgiánk homiliás része a gyakorlatban.

Amióta az Ágendás könyv megjelent, mind sürűbben és sürűbben esik róla szó, nemcsak hivatalos körökben, de a hivek társaságában is. Mindkét táborban vannak, kik mellette és akik ellene foglalnak állást. Hiveink jórésze katolikus utánpótlást lát benne, ami egyébként szomorúan, de világosan mutatja a református öntudat színvonalát. Sokan minden további nélkül feleslegesnek tartják, mint új dolgot s a régihez való csökönyös ragaszkodásukban, vita nélkül tiltakoznak ellene. Tradíció, hiába s nem kellene busulnunk ha ezek a lelkek még jobban is tiltakoznának. Hiszen az volna a baj, ha a tradíció nem állana frontban egy ilyen központi jelentőségű reformmal szemben. Ismernünk kell a tradicionális tiltakozás tulajdonságát: nem szokta nézni, hogy mi ellen tiltakozik. — Ennél sokkal lehangolóbb a közömbös tudomásul vétel. Ilyen is akad s ez azt mutatja, hogy van egy jó réteg hiveink s a lelkészek között, akiknek nem nagyon fontos a kultusz mikénti élete az Anyaszentegyházban. Meg lehet tehát állapítani, hogy pezsgésbe hozta az Ágendás könyv az egyház álmag tag berkeit s mint a választóvíz, különválasztja az egyes rétegeket. Ebből a szempontból érdekesen lehet tanulmányozni hiveink hitvilágát, amely meglehetősen zárkózott és leplezett, míg valamilyen állásfoglalásra nem készítő esemény nincsen az érdeklődés központjában.

Lelkész-körökben a vélemények megoszlobbak. Mégis három csoportba lehetne sorozni az álláspontokat. 1. Felesleges az ujtás, mert aki eddig keresett a templomban, az talált is, aki nem keresett s csak szokásból járt, az ezután egyenesen ki fog maradni. 2. Nem tudja mitévő legyen a bünvalló-hitvalló imádsággal s a szószékről való vezetéssel. Előre fázik a gondolattól, hogy miként fogja hangos imádkozásra szólítani művelt hiveit, vagy botrányokat vél produkálni egyszerűbb hallgatói és fegyelmetlenebb hivei hangos részvétele által. Módosításokat követel éppen ilyen gyakorlati nehézségek látása miatt. 3. Örömmel fogadja s már is bevezette. A tradíció itt is működik az első csoportnál és többé-kevésbé a 2.-nál is. Sokan csak azért állanak ellene, mert reform s ezek elfelejtik, hogy éppen tradícióból kellene örömmel üdvözölniök, hiszen ami új van az Ágendás könyvünkben, azt mind a tradíció szekere hullatta le a századok során. Ha ez nem történik meg, így ma minden bizonytalansággal azt a reformot utasítanák vissza tradícióból, mely a most újnak látszó reformokat hagyná ki. Akik a bünvallás fontosságát elismerik, azok a hangos utánmondást kifogásolják. A nehézség gyakorlati, mondják, de alig van, aki megpróbálta volna. Olyan lelkész-testvéremmel is beszéltem, aki még el se olvasta — saját bevallása szerint — a könyvet, de egymásután hozta fel a gyakorlati nehézségeket. Rögtön kitűnt, hogy nem látta az utasításokat s amikor tudomására sikertült hoznom a felsorakoztatott nehézségeinek a valótlanságát, akkor azzal vágta ki magát, hogy „meglásd, ugy se fog érvényre jutni az új Ágendátok“

Amint a címben is jeleztem, nem kívánok az egész könyvhöz hozzá szólni, csupán a homíliás részből óhajtom elmondani azt, amit a bevezetésénél gyakorlatilag tapasztalni alkalmam volt. Le kívánom szögezni, hogy annyi más lelkész-testvérrel elvileg teljesen megegyezem a liturgiás könyv elveivel és sokakkal ellentétben gyakorlatilag is mindenben megvalósíthatónak találom.

A presbitereknek röviden ismertettem az új istentiszteleti rendet. Előadtam a történetét, rámutattam a szükségességére s az új pontokat egyenként megindokoltam. Mindenki helyeselt. Majd, nem lévén egyébre alkalmam, az iskolás gyerekekkel begyakoroltattam az Uri imát és a bünvalló imádságot. Ezután én is és mindazok, kiknek tudomása volt az „ujtásról“, érdeklődéssel vártuk a megvalósítás óráját. Bemenelelkor nem volt orgonaszó, de azért — vagy tán csak azért — mindenki fegyelmezetten és beszéd nélkül helyezkedet el. Mikor már mindenki bent volt, jöttem és egyenesen felmentem a katedrára s onnan vezettem mindent az előadás szerint. Nyomatvány nem állott megfelelő számban a rendelkezésemre, de a letüléssel, felállással járó bizonytalanságot könnyen le lehetett oszlatni egy kis kézmozdulattal. Az énekek szövegét felolvastam

s mondhatom, hogy még reám is hatással volt az összefüggő hallása a bennük foglalt vallásos tapasztalatoknak. A gyülekezet nem éneklő tagjai pedig rögtön rájöttek hogy: ezután pedig énekelniök kell a templomban. Az imát mondatonként olvastam s már a 3–4-ik mondatnál mindenki szépen, fegyelmezetten imádkozta, azok is, akiknek semmi tudomásuk nem volt erről. Itt tapasztaltam, hogy rövidebb mondatokba szedve és így az „s“ kötőhangzókat mellőzve, szebben elmondható az imádság, mint a jelen alakjában. Hogy vannak benne olyan kifejezések, melyek semmit nem mondanak ma a legtöbb hívőnek, abból nem az következik, hogy elhagyjuk — e kifogással az egész Krisztus művét ki lehetne hagyni az igehirdetésből, — hanem arra indítanak, hogy valósággá, tapasztalattá igyekezzünk változtatni a lelkekben azt, ami most még beszéd és szó csupán.

A hangos imádkozás nem zavarja az áhitatot. Tulajdonképpen bűn- és vallástételtől lévén szó, nem is lehet ez másképpen, mint hangosan. Hiszen a gondolat kimondása erősíti a meggyőződést és szinte érezni lehet, hogy megdöbben a „becsületes“ presbiter, amikor bevallja, hogy bűnös. És amikor ezt a gyülekezet minden tagja megvallja, lehetetlen, hogy át is ne érezze a szavak súlyát és jelentőségét. Igenis, minden körülmények között, minden konfirmált egyháztag hangosan vallja meg a bűneit s hitét. Az Uri imádsággal közösségiünket kívánjuk kifejezni Krisztussal és láthatatlan Anyaszentegyházával, melynek tagjai tartoznak „közösén“ is, „együtt“ is, „hangosan“ is így imádkozni: Mi Atyánk Semmi nehézsége ennek a gyakorlatban. Áhitatosan, szépen imádkozza mindenki, de ne féljünk attól se, hogy cinikus, vagy husvét II-odnap-i közönség botrányt idéz elő a zajban. A közös hangos imádkozás olyan félelmesen áhitatos légkört teremt, hogy senkinek sincsen bátorsága botorságra.

A hangos záró „Ámen“-t mindenki rámondja az áldásra, csak tegyük tudatossá az áldás és az egész kultusz miatt és mikéntjét.

A vélemény általánosan az volt, hogy sokkal „vallásosabb“ így az istentisztelet, mint eddig volt. És ez a vélemény mindent el is mondott a maga egyszerűségével, a maga nyelvén, amit a reform céljáról és szükségességéről theologiai nyelven mondani lehet. Evangéliumibbá, világosabbá, építőbbé, közvetlenebbé, kölcsönösebbé vált a kultuszunk. Bizonyos, hogy aki keres, az ezután találni fog a templomban. Aki szokásból ült le a családi pad porát, hétről hétre vagy sátoros ünnepről-sátoros ünnepre, vagy aki a ruháját jött bemutatni, az az elevenebb és közvetlenebb vallásos hatásra, mint hideg zuhanyra meg fog rázkódni, és tiltakozni fog, nem megy, mondjuk, egyelőre el a templomba, mert az evangéliumibb kultuszi hatásra részéről nem jöhet más reakció, de ennek kiváltásával olyan eredményt végez a reform, amelyet eléggé méltányolni nem lehet. Hiszen itt a közönyös lelkek felrázását végzi el, amit tán

semmivel elérni nem lehetett volna s amit pedig e lelkeknél el lehet érni, az egyelőre semmivel sem több a megrázkódásnál, a tiltakozásnál. Felmérhetetlen eredményt hoz e téren az Agenda bevezetése, mert alkalmat ad a lelkek megnyilatkozására s lerázza róluk a közönyösség kemény kérgét. Talajt készít az evangelizálásnak s alkalmat a lelki-gondozás munkájára.

Az istentisztelet formai egysége varázsütésre rendet teremt a gyülekezetben. Sok helyen egyenesen szokásban volt éneklés alatt helyezkedni el a padokban, holott a gyülekezet a templom előtti téren beszélte a hét aktuális eseményeit. A legtöbb helyen pedig nem várták be a záró éneket, hanem a nagy imádság, vagy áldás után mindenki elhagyta a templomot s a kántor egyedül énekelte végig a gyülekezet szájába adott záró éneket. Az ilyen fegyelmeletlenségeknek egyszerre vége szakad. A lelkész jön be utoljára s addig senki nem távozik, míg az „Ámen“ el nem hangzott. A kimenetel történhetnék azonban orgonakiséret mellett is. Akkor az istentiszteletnek vége van és ha úgy megszokottabb az eltávozás, miért ne történhetne úgy?

Sokan mondják, hogy az énekek bemondása miatt az egység megbomlik. Nem áll ez, ellenben az bizonyos, hogy a liturgus vezetésétől, biztonságától, határozottságától sok függ. Egyenesen tőle függ a kultusz lefolyásának művészi szépsége, egyöntetisége, könnyed haladása. Unalmasan, álmosan vezetve egyhanguvá és lapossá válik az istentisztelet.

Megemlítem, hogy a francia liturgiában közvetlen az igehirdetés előtt 3–4 perc szünet van, amikor az orgona csendesen búg s ez a szünet az igehallgatásra való előkészülést szolgálja. Az áldás után pedig nem Ámen-t mond a gyülekezet, hanem az áldás megzenésített szövegét éneкли el még egyszer. Nagyon szép és helyénvaló ez a szokás. Emeli úgy a gyülekezet részvételét, mint a művészi hatást.

Hála legyen Istennek, hogy egyházunk vezetőit Szentlelke által megsegítette egy ilyen fontos munka elvégzésében. Fogyatkozásai a könyvnek, mint minden emberi alkotásnak lehetnek, de hisszük, hogy azok elsimitódnak s jó egyetértésben örömmel fogja minden lelkész hinteni az Igét az új keretek között. Csak arra kérem lelkész-testvéreimet, hogy oktalan ellenállás ne csábítsák a hiveiket, mert ez szomorúan fogja magát egykor megbosszulni. A hivek téves informálása nehezen lesz egykor helyrehangolható. Magatartásunk komoly és tiszteletteljes legyen a reformmal szemben, mert szent dologról van szó. Egyházunk maga mozdult meg, hogy saját magát alkalmasabbá tegye a hivatása, munkája betöltésére.

Sepsiszentgyörgy.

Pálffy Károly,
bürrkösi ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLEK.

Harangszentelés Brassóban.

Igen kellemes meglepetésben részesült a brassói ref. egyházközségünk. F. évi június 22-én a belvárosi nagy templom tornyába a hivek előzetes tudta nélkül — a világháboruba elvittek helyébe — 2 új harang érkezett a következő felirattal: „Isten dicsőségére a brassói református egyházközségnek ajándékozták: Kisbaconi Benedek M. Dénes és neje Füstös Katalin, házasságuk 50-ik évfordulója emlékére 1929. július 14. Csia Pál lelkész, Szele Béla dr. főgondnok és Binder Károly gondnok idejében“ Az egyház mély hálája kifejezéséül a házassági évforduló vasárnapján jul. 14-én szentelte föl a harangokat meghatóan szép ünnepélyességgel, amikoris az istentiszteleti bibliaolvasást és bűnvalló imádságot Tompa Zsigmond kisbaconi, prófétai hálaimát Csia Pál helybeli, az ünnepi igehirdetést, felszentelő imát és az 50 éves házasság megáldási funkcióját Kiss Albert ehker. ig. tanácsos, sepsii esperes végezte a leánykar és a gyülekezet örömteli énekszámai között. A záró ének előtt az egyházközség hálája jeléül Szele Béla dr. főgondnok lelkes beszéddel adta át az ünneplő házaspárnak az adományt elismerő diszes okiratot, két magyar-ruhás leány az 50 aranykalással ékesített virágcsokrot, végül Kisbaconi Benedek Elek író a szülőföld üd-

vözetét tolmácsolta a derék iparospárnak. A gyönyörű ünnep utolagos bankett és tánc nélkül felséges hatást gyakorolt a jelen levő nagy közönségre, melynek sorai-ban voltak kisbaconiak, sepsi, kézdi, orbai, erdővidéki sőt udvarhelyi egyházmegyei hivek is. Ez már a folyó évben a második nagy adomány a brassói egyházközségben... Isten áldása legyen a jó szívű adakozókon és a nagyra hivatott gyülekezeten! (*Tudósító*).

Meghívó a Károli Gáspár emlékünneppéllyel kapcsolatos ref. nagygyűlésekre. Mindkét egyházkerület hivatalos lapjában megjelent a meghívó a f. év szept. 12--16 napján Nagykárolyban tartandó közös nagyhétre. A nagyhétnek különös jelentőséget ad az, hogy a Károli Gáspár születésének 400 éves évfordulója jegyében fog lefolyni és a Rorlénak egy egyházkerületi határozattal való feloszlása után első alkalom arra, hogy a két egyházkerület közös épülésre és tanácskozásokra összegyűlhessen. Feleslegesnek tartjuk a nagyhét programjának leközlését, miután az a hivatalos lapok útján minden lelkésztestvérünk előtt amugy is ismeretes. Mindössze örömmel kívánjuk megjegyezni, hogy több olyan módosítás történt, amelyekre a múlt évi tordai nagyhét után épen lapunk hívta volt fel a közfigyelmet. Így pl. a reggeli

biblia órák vezetői — szemben az eddigi gyakorlattal — gyakorló papok lesznek, a tudományos előadások csak egy órát fognak tartani és gyakorlatibb tendenciát mutatnak mint eddig. Az előadók kiválasztásában — a dolog természete szerint — a paritás érvényesül és személyük teljes garanciát nyújt a nagyhét nivóssá tételére. Kívánjuk Istentől, hogy amint Károli Gáspár születésének 400 éves évfordulója össze fogja hozni

a két egyházkerület papságát, úgy a közös nagyhét szolgáljon az egység kimélyítésére, a tesvéri kapcsolatok intenzívebbé tételére.

Szerkesztői üzenetek.

Előfizetési díjak nyugtázása. Nagyszalontai egyházmegye 1360 L., bihari e. m. 960 L., dr. Tolcsvay Lajos (Bánffy-hunyad) 120 L.

Sz. F. Cikked a köv. számban jönni fog. Azért jöhetnek a többi beigérték is. Szíves jó kívánságaidat köszönve szeretettel üdv.

REFORMÁTUS LELKÉSZEK LAPJA

Megjelenik: havonta kétszer.

Előfizetési díj:
egész évre 240 leu, fél évre 120 leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Blaj—Balázsfalva
Jud. Târnava Mică.

Felelős szerkesztő: **Derzsi Endre.**

A theologusok adminisztrációi képzéséről.

Egy lelkésztestvérem beszélt a következő esetet. Isten rendelése folytán olyan egyházközségbe került, amely már több mint egy éve üresedésben állott s ez idő alatt segéd- meg helyettes lelkészek próbálták pásztorálni a pásztor nélkül maradt nyáját. Hát a pásztorációban még nem lett volna valami égbekiáltó nagy hiba. De az adminisztráció olyan csapnivaló rossz volt, hogy annál rosszabb már nem is lehetett volna. Számadások ellátatlan. Jelentések beküldetlen. Irattár rendetlen. Levéltár rendezetlen. Jegyzőkönyvek hiányosak. A különböző beküldetlen jelentésekhez pedig az adatok teljesen hiányoztak. Ugyhogy amikor az én lelkésztestvérem szemei előtt a maguk teljes nagyságukban kifejlődtek a jóváteendő mulasztások, összezsápták a kezeit és bár nem tartozik azok közé, akik a két nemzedék harcát mérgesíteni szeretnék, mégis így kiáltott fel: — Szent Isten, hát ez az a bizonyos égis dicsőített új nemzedék, ez előtt kell az öregeknek térdeket és fejet hajtaniok, ez volna hivatva megmenteni az anyaszentegyházat és az öregek romjain újat, szebbet és tökéletesebbet építeni?!... És még sok mindent beszélt az én lelkésztestvérem. Különösen megragadta figyelmemet egy nyugta-eset. Talált a számadási nyugták között egy írást, mely szól vala eképen: „Nyugta 507 Leiről, mely összeget a mai napon az egyházközség pénztárából fölvettem és addig nyugtázom, amíg az e. m. pénztártól a nyugtát megkapom. X—y ref. s. lelkész“.

És azt mondja az én lelkésztestvérem, hogy még mindig nyugtázza, mert az e. m. pénztár küldött azóta sok nyugtát, de erről az összegről soha.

Hogy én miért teszem szóvá mindezeket?! Nem azért, hogy felszínre hozzam ismét azt az alapjában nem is olyan áldatlan — amennyiben tisztító hatása tagadhatatlan — vitát, amely a két nemzedék harcáról a közelmúltban folyt. (Szándékosan nem írom, hogy *lefolyt*, mert — nézetem szerint — egy ilyen nagyfontosságú kérdést egy-két cikkel lefolytatni nem lehet). Hanem tisztán csak azért, mert rá kívánom terelni a figyelmet a jelenlegi theol. képzés egyik hiányára: az adminisztrációs képzés elhanyagolására. Én nem tartozom a belmisszióknak sem tulbecsülői, sem lebecsülői közé. A belmissziói munkát ma annyira természetesnek tartom, hogy az anyaszentegyházat anélkül el sem tudom képzelni. *De nem az adminisztráció rovására.* Mindakettőre egyaránt szükség van. Bármelyiknek is a tulbecsülése vagy elhanyagolása az anyaszentegyház rovására megy. És amint igazság ez a gyakorlati életben, úgy igazság a theol. képzésben is. Amily helyesen járt el a theol. képzés, amikor a tudományos képzés mellett programjába vette a belm. képzést is, ép úgy mulasztást követ el, amikor az adminisztrációs képzést elhanyagolja.

Azok az ifju Timótheusok, akikről nekem az én lelkésztestvérem szólt, talán nem is olyan hibások. Talán meg volt bennük a jóakarát, hogy az adminisztrációs kötelezettségüknek is eleget tegyenek, de nem volt hozzá képzettségük. Talán elhasználták annyi nyomtatványt, hogy másnak egy életre is elég lett volna és mindazt eredménytelenül, mert a theológiáról úgy kerültek ki, hogy soha senki egy szóval sem említette előttük, hogy odakünn mit is kell tenniök. Pedig volt idő, amikor nem épen így volt. Utalni kívánok az 1910-es évekre. Abban az utasításban, melyet az Igazgatótanács az egyházi jegyzőkönyvek vezetése tárgyában 1912-ben kiadott és amely néhai Péter Károly e. ker. titkár műve volt, sok nevet találunk. Igaz, hogy a legtöbb közülök csak kezdőbetű. De ezek a kezdőbetűk nem költött, hanem tényleg létező és abban az időben studírozó theologusok neveinek kezdőbetűi voltak, akik közül ma nem egy előkelő, vezető pozíciót tölt be részint az egyházi közéletben, részint a theol. fakultáson. Néhai Péter Károly be-bejárogatott a theológiára, összegyűjtötte a III.-ad

és IV.-ed éves theologusokat, presbiteri, egyházközségi, zsinat-képviselő, tanító és lelkész-választó gyűléseket tartott velük és így születtek meg a fentjelzett utasítás mellékletei.

Hát nem lehetne-e ezt ma is megcsinálni?! Nemcsak hogy meg lehetne, hanem határozottan meg is kellene. Mert az adminisztrációs képzés elhanyagolása súlyos és sokszor egyenesen jóvátehetetlen romlást jelent az Anyaszentegyházra. Sok luxust megengedünk magunknak. Hogy vajjon joggal-e, az más lapra tartozik. De azt már igazán nem engedhetjük meg, hogy a theologiáról kikerülő ifju Timótheusok az adminisztrációt nem is annyira a maguk, mint inkább az Anyaszentegyház bőrének kárán tanulják meg. És én meg vagyok győződve, hogy egyházi közéletünknek Kolozsváron élő exponensei készséggel nyújtának ebben a theológiának segítő kezét és szívesen közreműködnének — felkérés esetén — hogy a theologusok adminisztrációs képzése kellő megoldást nyerjen.

És még csak egyet óhajtok megjegyezni. Anyaszentegyházunk érdekében kíváncsúnak, sőt határozottan szükségesnek tartom, hogy olyan segédlelkészek, akiknek kellő adminisztrációs felkészültségük nincs, ne bizassanak meg helyettes lelkészi hatáskörrel. E tekintetben sokat tehetnek természetesen első-sorban az esperesek, amikor a segéd-, ill. helyettes lelkészek kinevezése tárgyában felterjesztéseiket megteszik. Lehet, hogy egy bizonyos fáradtsággal jár — egyik-másik ifju Timótheusnak után nézni: vajjon hogy is áll adminisztrációi felkészültség dolgában?! De az Anyaszentegyház jól felfogott érdeke megérdemli, hogy ez az áldozat meghozassék. Mert tapasztalati igazság, hogy rontani sokkal könnyebb, mint építeni s 1—2 év romboló munkáját talán évtizedek odaadó építő munkája sem tudja jóvátenni.

Ezeket akartam a hivatkozott lelkéskönyvem esetével kapcsolatban elmondani és kérem az illetékes köröket, méltóztatassanak — Anyaszentegyházunk érdekében az elmondottakat lehetőség szerint megszívlelni.

Derzi Endre.

Aktuális kérdések.

A zsinat nemsokára megkezdí munkáját* s mielőtt a zsinati atyák összejönnének, hogy megalkossák a változott viszonyoknak megfelelően az egyházunk életét szabályozó törvényeket, úgy gondolom, nem lesz felesleges, ha egy pár olyan általános érdekű kérdést vetek fel itt a mi lapunk hasábjain, amelyekkel a zsinatnak foglalkoznia kell s ezért szükséges, hogy rá irányítsuk ezekre az illetékesek figyelmét, meg aztán az sem árt, ha addig mi is, a papság egyeteme foglalkozunk ezekkel a kérdésekkel, hogy valamilyen irányu közvélemény alakuljon ki már a zsinat előtt.

Ezeknek a soroknak tulajdonképpen a hivatalos lapunkban a Ref. Szemlében volna a helye, de ott nem merek soraimmal alkalmatlankodni, mert már két ízben megjártam, s annyi eszem már nekem is van, hogy ahonnan kétszer kitéssékeltek, harmadszor oda nem megyek.

Pár évvel ezelőtt történt, hogy a lehető legjobb indulattal szóvá tettem volt azt a szerintem nagyon különös felekezetiközi megállapodást, amelynek értelmében a mi református tanulóink olyan olvasókönyvet kaptak, mely tele volt pápista vonásokkal, de protestáns jellegű olvasmányt egyetlen egyet sem találtam benne. Pl. a templom című olvasmányban egymást érte az oltár-, sekrestye, s több ilyen kitételek. És amikor a fölényes leintésre megadtam a választ úgy, ahogy kellett, ezt az akkori szerkesztő csak ismételt kérésemre adta ki nagy nehezen, akkor is egy utólagos lekicsinylő megjegyzés kíséretében. Azonban azok a lelkesedéstől áthatott elismerések, melyeket lelkésztársaimtól kaptam igazolják, hogy véleményemmel nem maradtam egyedül. Ugyancsak ezzel a cikkel kapcsolatban más oldalról kapott vágással szemben is védekeznem kellett ugyancsak a Szemlében. Azonban a vágás, amit egyik theol. tanár ur intézett ellenem s talán inkább az enyedi theologia ellen, kiadódott, az én válaszom pedig nem. Természetes tehát, hogy az ember ha közölni akar valamit, oda huzódik, ahol egyféle mértékkel mérnek mindenkinek.

De térjünk a dologra.

A mélt. Ig. Tanács még a múlt év nyarán kiadott körlevelében (1975—1928. IV. sz. Körlevél) felhívta a lelkészeket, hogy a szekták elleni védekezés céljából szükséges tájékozódás végett a Körlevélben közlött kérdésekre a feleleteket küldjék be. Ennek éppen egy éve már és még eddig semmi intézkedés nem történt arra nézve, hogy mit csináljunk a szektákkal, miképen védekezzünk ellenök. Pedig már itt van a 24-ik órája, hogy a legerélyesebben fellépjünk ellenök, mert különösen az új

* A cikk közvetlenül a zsinat megkezdése előtt érkezett, de egyéb előirányzott cikkek miatt most kerülhetett közlésre. Szerk.

vallástügyi törvények érvénybe lépte óta — tapasztalva a hatóságok nem-törődőmségét, sőt sokszor burkolt támogatását, kik el nem titkolható kárörömmel nézik soraink megbontását — már nem csak alattomban üzik veszedelmes játékaikat, hanem nyíltan és oly vakmerőséggel végzik nem hódító, hanem térítő munkájukat, hogy félnünk kell a veszedelemtől, mely részökről fenyeget, ha a védekezés hathatós orvosságát meg nem találjuk.

Telepes hiveim 10 – 12 km.-nyi körzetben laknak a határon elszórtan. Ezek közt garázdálkodnak legjobban a báránybőrbe bujt farkasok és vakmerőségük már odáig megy, hogy a vasárnap templomba menő hiveinket megtámadják, gyalázzák hiveink előtt templomainkat, papjainkat, tüntetőleg végeznek mezei munkát vasárnap, hirdetve, hogy „meg kell történnünk a vasárnapot“. Ezek miatt néhányat a bíróság elé is állítottam.

Ma jelentett egyik fiatal hivem egy jellemző esetet.

Egyik családban az adventista apa 17 éves leányát, aki semmiképpen nem hajlandó adventista lenni, veréssel kényszeríti a gyülekezetbe menni. A szegény leány valahányszor templomunkba készül, mindig verést kap, s az ünnepen, amiért az Urasztalához készült, szegény leány, az apja annyira megverte, hogy a leány elment hazulról és jegyeséhez a jelentés tevő fiatal legényhez menekült, kijelentve, hogy inkább elpusztítja magát, minthogy az apjához visszatérjen. Az apa pedig — a jelentés szerint — csendőrökkel fenyegeti a fiut és a leányt, ha ez vissza nem megy őhozzá. Erre nézve is tettem már lépéseket illetékes helyen.

Még ezek előtt — csak azután tudtam meg — főispáni rendeletre mindenütt betiltották gyülekezéseiket s így nálunk is, de ezek nem respektálják a rendeleteket.

Én eddig nem reagáltam sületlen, idéetlen okvetetlenkedéseikre. Nem pedig két okból. Egyik az, hogy tapasztaltam, hogy minél kevésbé veszi figyelembe őket az ember, annál hamarabb beleunnak a játékbá és visszajönnek hozzánk. Nálunk erre példát tudok felmutatni. A másik, amit szintén tapasztalat alapján állítok, hogy azzal a fanatikus butasággal szemben a meggyőzés minden szándéka a leghiábavalóbb fáradtság a világon. Hagytam őket a maguk mentire. Legfeljebb annyit tettem meg, hogy egy párszor templomban és gyűléseken jellemeztem az ők kereszttyénségöket a tetteik, az életük nyomán.

De most, mikor hiveim terrorizálásától, templomunk, istentiszteletünk nyilvános gyalázásától sem riadnak vissza, tovább tünnöm — úgy érzem — nem szabad és ha kell, csendőrökkel is szétütök közöttük. Csak azt nem tudom, mit fog szólni hozzá felsőbb egyházi hatóságom a multkori szép együttes estély után.

1. Ez az első kérdésem tehát: mit csináljunk a hetednapos adventistákkal, a baptistákkal; küzdjünk-e ellenök, vagy áruljunk mi is velök

egy gyékényen? Mert igaz, hogy vannak az én adventistáim között, akik zsidnak, de vannak, akik eljönnek most is a templomba, sőt vannak, akik hívtak, hogy predikáljak nekik a gyülekezetben.

2. A méltóságos Igazgatótanács több mint egy éve kiadott volt egy Körlevelet, amelyben megtiltotta a szektáskodók gyerekeinek felvételét a ref. iskolákba. Nem tudom, más helyen mit csináltak, de mi azóta is felvesszük az ilyen gyerekeket részint, mert különben felveszik az államiba, pedig ott is adatott ki olyan tiltó rendelet, részint mert szép új iskolánk benépesítésére minden lehetőséget megpróbálunk, részint mert sajnáljuk, hogy azokat a szegény gyermekeket szüleik miatt kitegyük az elrománosodás veszélyének.

Másfelől azonban az sem lehet, hogy rettentő nehézséggel fenntartott iskolánkba olyanok is járjanak, akik semmivel sem járulnak a terhek hordozásához.

Ragaszkodjunk-e tehát szigorúan a mélt. Igazgatótanács említett rendeletéhez és ennek értelmében zárjuk-e ki ezeket a gyermekeket a mi iskolánkából, vagy pedig felvehetjük ezután is?

3. Az új Ágendáskönyv azt mondja, hogy a temetést el kell végezni mindenütt, ahol a lelkészt arra felkérlik. Én igaz, hogy ezelőtt 16–18 évvel eltemettem egy zsidót is, akinek a fiai arra felkértek, de azt, aki megtagadja a mi kálvinista egyházunkat és abból kilépve ellenséges magatartást tanúsít volt egyházával szemben, ha rajtam állana, nem temetném el. Ilyeneknél milyen magatartást kövessünk? Ezzel kapcsolatban jó volna a zsinatnak foglalkozni azzal a kérdéssel is, hogy mi legyen azokkal, akik bennmaradnak ugyan az egyházban, de csökönnyösen évről-évre kibujnak az egyházi adó fizetése alól. Régebben s talán még most is, sok helyt az ilyenektől megtagadják a temetést és más egyházi szolgálatot is. Ideje volna itt is rendet teremteni és határozott utasítást kiadni, hogy tudjuk mihez tartsuk magunkat.

4. A következő kérdésem rendkívül kényes és el vagyok készülve rá, hogy sokaknál csodálkozást s talán megdöbbenést is fog okozni, de én tudom, hogy sok kollegám nevében teszem fel ezt a súlyos kérdést. Azt t. i., hogy mi legyen a bibliaterjesztéssel? Az én drága baptistáim, adventistáim, millenistáim, vagy „aratóim“, vagy nem is tudom, hogy tiszteljem őket, mikor a tavaly az új vallásügyi törvény előtt bejelentették nálam az egyházból való kilépésüket, én akkor őszinte választ kérve tőlük erre nézve, többféle választ kaptam.

Néhányan azt mondták, hogy ők Isten törvénye szerint akarnak élni s azért léptek ki. Kisült aztán, hogy ők ezt abban látják, hogy a szombatot ünnepeljék meg és disznóhúst ne egyenek. Egyebekben nagyon

könnyen megalkusznak lelkiismeretükkel. Magyarán szólva megszűrik a szunyogot és elnyelik a tevét.

A minap egyik hívem elkeseredve panaszkolt, hogy szombatos felesége vak fanatizmusa miatt fel kell bontania családi életét, mert egyebeken kívül „mégis csak nagy dolog az, hogy az ember otthon soha egy jó töltött káposztát ne ehessék”. Megtörtént nem rég itt Ludason, hogy egyik szegény jámbor hívem, kinek — úgy látszik — kevesebb akaratereje volt, szombatos felesége fanatizmusából folyó viselkedése miatt az öngyilkossághoz menekült. Köztudomásu volt, hogy mi okozta szegény ember halálát, mégis ott volt a temetésen a „hivők” serege távol vidékekről.

A kilépés egyik okát egyiknek elejtett nyilatkozatából közvetett uton tudtam meg. Hallottam ugyanis, hogy vannak a szektáskodók közt néhányan „aratók” is. Meg akartam erről győződni, hogy kellőképpen tudjak megfelelni a mélt. Ig. tanács által akkor feltett kérdésekre, s magamhoz hívtam egy ilyen, aki kérdésemre szóról-szóra ezt mondotta: „Mi is adventisták voltunk eddig, de egyik összejövetelen kijelentettem, hogy nincs miért emlegesse egyik-másik olyan sokat az egyházi adót, mert itt kétszer-háromszor annyit fizetünk. Ezért aztán kizártak minket ötünket maguk közül. Így lettünk mi „aratók”.

Ha azok közé a papok közé tartoztam volna, akik büszkék címeres ökreikre, akiknek életében a baromvásár nélkülözhetetlen tényező, akiknek papi működése egyik theol. tanárunk kijelentése szerint abban merül ki, hogy nézi, hogy jár a zab, nem alterálna az egész dolog. De tudva, hogy egész életemben csak a hivatásomnak éltem, végezve azokat a munkákat is, amiket rendszeressé tenni csak újabban határozta el egyházkerületünk vezetősége, szégyeltem — nem tagadom — és szörnyen bántott a dolog, amikor megtudtam hogy ez is baptista lett, az is. Bántott és ma is bánt nagyon, dacára hogy tudom, hogy ma már élénkebb forgalmu, nyiltabb helyeken vannak szekták mindenütt, sőt Kolozsvárt a hegyen épített városban templomuk is van, még pedig — amint tudom — a ref. theologia szomszédságában. Pedig már csak ott van pásztor és apostol elég, kicsiny is, nagy is, egyik buzgóbb, lelkesebb, önfeláldozóbb mint a másik.

Mondom bántott a dolog és a kilépés bejelentésekor — egy tömegben lévén ott előttem, — a többek közt megkérdeztem tőlük, hogy talán én vagyok-e az áttérés oka. Tudni akartam, hogy mihez tartsam magam. Erre előáll egy asszony, hangadó a „gyülekezetben”, — a többiek kontráztak mellette — s így válaszolt: „Nem a tiszteletes ur, hiszen mindig szerettük hallgatni, sőt most is kérjük, jöjjön el hozzánk egyszerű máskor és predikáljon nekünk a gyülekezetben”.

Pár pillanatnyi szünet után azonban ugyanaz az asszony így foly-

tatta: „Mégis, ha utána gondolunk — a tiszteletes ur az oka“ — azt már aztán csak a vesékbe látó Isten mondhatná meg, hogy ezt hála-képpen, vagy kárörömmel mondotta-é „a tiszteletes urnak köszönhetjük, hogy megtértünk, mert azelőtt senki sem törődött a mi lelki kincseinkkel, (t. i. nem árultak bibliát), a tiszteletes ur volt az, aki megismertetett minket az igével, innen kaptuk a Szentírást. Köszönjük a tiszteletes urnak!“

Hát kell-é ennél világosabb beszéd?

Akkor jutott eszembe, hogy az előbbi években sok bibliát adtam el. Volt idő, hogy egyik a másik után jött bibliáért hozzám. Azután jöttem rá, hogy akik megvették, azoknak nagy része baptistává lett.

Még a gondolatát is távol tartom magamtól annak, hogy eltiltsuk hiveinket a bibliától, hiszen egyházunk az Ige egyháza és a reformációnak tulajdonképpen célja az volt, hogy az ember által sokáig nélkülözött üdvözítő erejéhez az igének odavezesse a lelki nyomorúságban vergődő sziveket, hogy legyen az nekünk újra az élet vize, Istennek hatalma a hívő léleknek üdvösségére.

Nem, ilyenre gondolni sem merek. Csak közlöm tapasztalataimat, megállapítom a tényt és felteszem a kérdést: mit cselekedjünk?

5. Nem rég jöttek haza a vasárnapi iskolai vezetők a Kolozsvárt rendezett tanfolyamról azzal az utasítással, hogy a gyermekeket nem szabad templomba vinni, hanem rendezni kell nekik minden hónapban egyszer gyermekistentiszteletet. Eddig, amikor csak az idő engedte, mindig vittük gyermekeinket a templomba, sőt a szülőket sokszor buzdítottam arra, hogy ne csak küldjék őket, hanem velők együtt menjenek az istenházába. Most már — úgy látszik, — vissza kell hogy mondjam, amit nem tudok megtenni.

Nagyon szeretném tudni, hogy mit tegyek ezután?

6. Egy másik kérdésem: mi legyen azokkal a presbiterekkel, akik hónapokon, sőt éveken át távol tartják magukat a gyűlésektől? Meglevő egyházi törvényeink erről nem intézkednek, pedig az lehetetlen állapot, hogy akárhányan éveken át csak névleg szerepeljenek a presbiterek között s ezek miatt olyanok szoruljanak ki az egyház vezető testületéből, kik ambíciót csinálnának belőle, hogy az egyházkormányzás szép, nemes munkájában részt vegyenek.

7. Utolsó kérdésemre az indító okot a Ref. Lelkészek Lapjának egyik vezércikke adta. Ebben „Gregarius“ egyházi közéletünk moráljáról elmélkedik és példával igazolja, hogy ez a morál néha bizony el-elvekonyodik. Egy példával én is szolgállok. Tudnék többel is. De most egyelőre elég lesz ez az egy.

A dolog úgy történt, hogy egy lelkész egyenes, szókimondó természetű miatt, nem tudván élni a gyengék méltatlan üldöztetését,

összeütközésbe került egyháza főgondnokával, egy hatalmi tultengésben szenvedő emberrel, kinek rendkívüli képességei vannak arra, hogy miképpen nyerje meg a maga számára az embereket, már t. i. egy ideig. Az ügyből fegyelmi lett, amelynek folyamán a vád tanui is a legkedvezőbben nyilatkoztak a vádlott lelkészről. Azonban — valószínűleg felsőbb parancsra — az ilyen vallomások közül azok, amelyek a leggyilkosabb humorba fullasztották volna a lelkész ellen felhozott vádakat, kimutatva, hogy mindazoknak éppen az ellenkezője igaz, csudálatos módon kimaradtak a vizsgálati jegyzőkönyvből és csak a lelkész erélyes követelésére vették be. Eljött a tárgyalás napja, amelyre a lelkésznek egy sereg, önként ajánlkozó tanuja ment el. A vádlott lelkész védőbeszéde után, amelyben nyilvánvaló lett, hogy a vádak mind hamisak, következett a vádlott tanuinak kihallgatása, akiknek előállítására fel is hívta az elnök a vádlott lelkészt. Azonban egy tízperces tanácskozás után a bíróság elnöke kijelentette, hogy a tanukat nem hallgatják ki.

Nem bizony, mert akkor kisült volna, hogy a vádló főgondnok szándékosan tévedett, s talán még sok egyéb is, ami tulságosan illatos lett volna. Az ilyen dolog pedig nem egészséges. Persze a lelkészt elítélték.

Ekkor mondotta az egyik tanu, egy róm. kath. vallásu intelligens ember: „Na tiszteletes ur, ezután beszélhet nekem sok mindent, de kálvinista nyíltságról, egyenességről, igazságszeretetről nekem többet ne beszéljen!” A lelkész, — mint mondá, s el is lehet neki hinni — akkor szégyellte kálvinista voltát a pápista előtt.

Azt hiszem elég alkalmas eset annak illusztrálására, hogy milyen egyházi közéletünk morálja.

A kérdésem csak annyi: rendjén van-e ez, vagy nincs? A fegyelmi lezajlása után volt, aki a vádlott és elítélt lelkésznek, — de akit ennek dacára felmentettek (ha nem is forma szerint, de annál szebb erkölcsi hatással) őt legjobban ismerő hívei — szemébe mondotta a következőket: „mindenki tudta, hogy igazad van, de nem volt szabad, hogy igazad legyen, mert te szegény ember vagy, ellenfeled pedig gazdag”. Nesze neked Kálvin János!

Bizony — amint nyilvánvaló — az egész fegyelmi presztizs-kérdés körül forgott s a palástnak alul kellett maradnia.

De hát a kálvinista egyházban csak a piculának van presztizse? Hát a kálvinista papi palástnak már nincs presztizse, hát nincs presztizse a nyíltságnak, őszinteségnek, egyenességnek, a lelkiismeretes, hűséges, odaadó, önzetlen munkának, mindezeknek már nincs presztizse a kálvinista egyházban? Mindezek olyan kérdések, amelyek feleletre várnak és a kedves Szerkesztő ur nagyon lekötölezne, ha segítségemre jönne, hogy én ezeket a feleleteket meg is kapjam.

Kozma Imre,
ref. lelkész.

Lelkipásztori élet esetei.

Hol kezdődik a két nemzedék harca. Beiktatásom után mindjárt traktus-gyűlés volt, amelyen választásom megerősített s én bekebeleztem az egyházmegyébe. A traktus legfiatalabb papja én voltam, a többiek javarészt igen öregek vagy életök delén tullevők. Ugy vágytam az ő atyai kézfogásukra és bátorításukra, egy kis melengető szeretetre. Hiában, csak az aranyszivű esperes ölelt a szívére. Évek mulva, amikor már a hidegség engedett s egyik öreg kollégától kértem ennek a rideg fogadtatásnak az okát, mondotta ő: csak ezért volt ez, mert a legjobb eklézsiába én mint fiatal jött-ment futottam be, pedig ezt ők várták volna. Bizony évek kellettek reá, míg összeemelegedtünk.

* * *

A világi urak önérdeke mint gáncsol el szép terveket? Pár évi pástor-kodás után belátva azt, hogy a két templom, parókia és öt iskola-tanítói lakás a maga szétszórtságával és évről-évre szükséges tatarozgatásával soha nem könnyülő terheket ró a hivekre, nagyszerű tervet készítettem, hogy a városka legszebb részén levő eklézsiális telken építtetem fel az összes szükséges épületeket a gyülekezeti munkához szükséges termékkel és a jövedelmezés összes lehetőségei kihasználásával hat üzlethelyiséggel. Miután tervemet a gyülekezet magáévá tette és sok utánjárással, kilincseléssel államsegély, tőkesegély, ingyen kincstári fa stb. biztosítva volt, még egyszer közgyűlést hívtam össze, hogy a fedezetlen szükséglet a hivek fuvarban adják, ami ha megtörténik, 1914. tavaszán kezdődik a munka. Magam is, gyülekezetem is csupa lelkesedés voltunk, ilyen hangulatban gyűléseztünk, sőt már határozotunk, amikor egy hang kiáltja: átszakadt a Tisza gátja! Csakugyan átszakadt s lett vala özönvíz, de még milyen! Az egész helységet, a határt elöntötte az ár és meglehetősen pusztítást végzett. Az én tervemet azonban nem ez pusztította el, hanem ezzel kapcsolatban egészen más. Az építkezéshez szükséges pénzünk olyan bankban volt, amelynek vezérkarában egyik világi tanácsbíránk is helyet foglalt. A nagy betét felmondását nem vette szívesen a bank, hiszen pénzkrisis volt, meg aztán nem is tudott volna a terminusra fizetni. Időnyerés és más indokból a világi ur kihasználta az árvíz hagyta keserű hangulatot és a lelkes, egyhangu határozatot megfélebbesztette az indokból, hogy nem bírják a hivek árvíz után a terhet. Felizgatta a gyülekezetet s a 900 szavazóból 50 aláírást kapott. Az egyházmegyén hiában volt minden szavam, hiában kértem, ne akadályozzák meg ezt a kálvinizmus teremtő erejét megmutató nagyszerű terv keresztülvitelét, mert ott volt a bankdirektor, tanácsbíró és a vizsgálat megejtésére bizottság küldetett ki. A bizottság kiszállott, mindent rendben talált, a

felebbezést elnökkileg elutasítani vélelmezte, nekem nagy elismerést jegyzőkönyvezett, de ez is már mindhiában. Ugyanis a lelkes határozattól (II/14-től—VII/15-ig), mikor a fellebbezést elutasították, közel egy félév telt el s csak ekkor kezdhettük volna meg újra az érdemi munkát. Gyülesezünk hát újra lelkesen, amikor felhangzik újra a vészkiáltás: éljen a háború! Ezzel a terv meghalt, keresztre feszítette a birói széken ülő Pilátus, mert szentebb volt előtte az ön-, mint a köz-érdek.

Jó és kedves viski eklézsiám azóta csehiához jutott, most már nem lesz államsegély, ingyen kincstári fa stb., a pénz is hadikölcsönben elveszett, a terv is ott hever a Wertheim-szekrényben, örök vádként Pilátusra, de örök keserűségére az én lelkemnek is. *Peleskey Sándor.*

A kalotaszegi egyházmegye és a 70—1923. sz. e. ker. közgyűlési határozat

KIVONAT

a kalotaszegi ref. egyházmegye Bánffyhunyardon, 1929. június 17-én tartott lelkész-értekezlete jegyzőkönyvéből:

Elnök: Bokor Márton esperes. Jegyző: Antal Géza emi. főjegyző.

Jelen vannak: Bokor Márton esperes-elnök, dr. Tolcsvay Lajos gondnok, Antal Géza emi. főjegyző és a tagok nagyszámban.

3. A kalotaszegi egyházmegye papi testülete, mint lelkészértekezlet foglalkozván a „Református Lelkészek Lapja” f. évi 6-ik számában megjelent felhívással kimondja,

hogy 1928. május 8-án Bánffyhunyardon hozott határozatát továbbra is fenntartja, mivel azóta semmi olyan esemény nem történt, mely állásfoglalásának megváltoztatását szükségessé tenné. Nem tarthatja ilyennek a tordai nagyhét megbeszéléseit és határozatát sem. Ismét leszögezi, hogy szükségesnek s anyaszentegyházunkra hasznosnak tartja a lelkészeknek az önkéntes jelentkezésen alapuló szabad egyesülését és sürgeti az ezt megakadályozó 70—1923. jkv. sz. egyhkeri határozat hatályon kívül helyezését.

K. m. f.

Bokor Márton, esperes elnök s. k. *Antal Géza*, emi. főjegyző s. k.

Szám: 349—1929. A kivonat hitelül.

Bánffyhunyardon, 1929. július 31.

Bokor Márton,
esperes-elnök.

IRODALOM.

Makkai Sándor: *A mi utunk.* Elmélkedések, beszédek, előadások, temetési beszédek, cikkek. Az ifju Erdély kiadása. Cluj—Kolozsvár, 1929.

Ez a könyv időrendben — 19 évi írói tevékenysége alatt — szerzőnek a 37-ik munkája. Az összeomlást követő egy pár esztendőttől eltekintve nem volt év, amelyben egy-két, sőt több műve is meg ne jelent volna. És ez annyival inkább feltűnésre és egyben tiszteletreméltó, mert nem olyan íróról van szó, aki teljesen az irodalmi tevékenységnek szentelhette volna magát, hanem olyanról, aki — Isten kegyelméből — vezető szerepet vitt kora ifjúságától kezdve az egyházi közéletben is s mint ilyennek ideje nagyobb részét — a dolog természete szerint — más irányú tevékenységek foglalták le.

Ha *Makkai Sándor* 19 év alatt közrebocsátott 37 munkáján végigtekintünk, találunk közöttük könnyebb, rövidebb lélekzetű (de azért mélyen szántó) alkotásokat és találunk súlyos, eseményszámba menő műveket is. Ezek közé tartozik *A mi utunk* c. legújabb munkája is.

Figyelemreméltó már az ajánlása. *I. Kor. 13 r. 13. v: Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet.* Csendül fel az ige az író lelke mélyén és legújabb munkáját, hálás szívvvel emlékeztén meg a lelki édesanya szeretetéről, a sepsiszentgyörgyi székhely Mikó-kollégiumnak kívánja ajánlani — érettségi vizsgálata huszéves évfordulója alkalmából. Ha egyéb nem, már egymagában ez is elhatározó lett volna a munka súlyára, értékére nézve. Akinek szeretetéről hálás szívvvel emlékezünk meg, annak csak a legdrágábbat tudjuk adni abból, amit nekünk az Isten adott. Ezt tette *Makkai Sándor* is, akinek — Isten kegyelméből — sok adatott.

Szerzőnek ez a legújabb könyve az 1926-ik évtől kezdve írt és elmondott beszédeinek, előadásainak egy részét foglalja magában, megtoldva még egy néhány cikkel, melyeket többnyire aktuális kérdésekről és alkalmakra írt.

Az I. rész a templomi igehirdetés termékeit tartalmazza, számszerint 20 beszédet. *Isten gyönyörűsége, Zakeus, Szegény magyarok karácsonya, Karácsonyfa, A nagy ajándék, Gyermekáldozat, Megtartó reménység, A beteg gyermek, Lelki éhség, Különbség van, A világ vége, Husvétii diadal, Az élet parancsszava és Krisztus Triumfátor* — címet viselik ezek a beszédek, amelyekhez még jön 6 alkalmi beszéd: *templomszentelési, harangszentelési, lelkipásztorbeiktatási, érettségi találkózói, lelkészi szolgálat jubileumi és diakonissza fogadalomlételi alkalmakra.*

A II. rész 5 beszédet és 1 cikket tartalmaz, melyeket szerző a *püspökválasztó közgyűlésen, a nagyenyedi és brassói református nagyhetele*

ünnepélyes istentiszteletén, theologus konferencián és akadémiai estélyen mondott el, ill. *Vajda János* születésének százéves fordulójára írt.

A III. rész 9 temetési beszédet ad, melyeket szerző *Nagy Károly* püspök, *Péter Károly* egyházkerületi titkár, gr. *Bethlen Ödön* egyházkerületi főgondnok, gr. *Bethlen Ödönné*, *Gáspár János* Bethlen-kollégiumi főgondnok, özv. dr. *Bartók Györgyné*, gr. *Csáky Ilona*, *Fejes Áron* nagyenyedi professzor és dálnoki *Gaál Anna* koporsója felett tartott. Nagy emberek felett tartott nagy beszédek ezek, amelyekből újból rekonstruálhatjuk letűnt nagyjainknak áldott életét s életükből azt, ami felett nincs hatalma az időnek és az enyészetnek.

Makkai Sándor legújabb könyvét azzal bocsátja utnak, hogy talán tükröznek valamit annak a világnak arculatából, melyhez az evangélium általa is küldetett és abból az evangéliumból, mely Isten hatalma minden hívőnek üdvösségére. Ez a két jellemvonás vonul végig — ön és céltudatosan — az egész könyvön, annak minden egyes darabján. Előttünk áll a világ arculata — úgy ahogy *van* és előttünk az evangélium, hogy átfarmálja a világ arculatát — úgy ahogy *kell*.

Köszönjük *Makkai Sándor* erdélyi református püspöknek ezt a legújabb könyvét, köszönjük Istennek azokat a kivételes karizmákat, amelyekkel őt kitüntette és illesse köszönet az *Ifju Erdély* kiadóhivatalát, hogy a könyv kiadása által — püspökünk lelkéhez még közelebb jutni — elősegítette.

D. E.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lelkészi csere. Lelkészi állásmat szeretném elcserélni megfelelő lelkeszi állással, mely jó levegőjű, erdős vidéken van. Fontos, hogy postája és vasutja legyen.

Marosludas, 1929. júl. 31.

Kozma Imre
ref. lelkesz.

Bethlen Gábor-emlékünnepély Marosillyén. *A hunyadi ref. egyházmegye lelkeszeinek konferenciája.* — *Bethlen Gábor szülőházának megkoszorúzása.* A hunyadi ref. egyházmegye negyedévenként tartani szokott lelkeszi konferenciája Marosillyén folyt le júl. 22 és 23-án. Különösen aktuálissá tette a kon-

ferenciának e szép kis marosmenti városkában való tartását az a körülmény, hogy Marosillyén van Bethlen Gábor szülőháza s a hunyadmegyei lelkeszek e szülőház előtt akarták leróni kegyeletüket a nagy fejedelem 300 éves halálozási évfordulóján.

A konferencia, melyen 25 lelkesz vett részt, júl. 22-én délelőtt kezdődött. Fontos tárgyai voltak a tanácskozásoknak a szétszórtságban, diasporákban élő hivek lelki gondozása *Fekete János* nagyrápolti lelkesz előadásában, — az új istentiszteleti rend bevezetése *Lukáts László* rákosdi lelkesz javaslata alapján; javaslatát la-

punk mult számában közöltük, mely szerint több, a lényegét nem érintő formai módosítást ajánl az új Ágendáskönyvben. Javaslatát a konferencia elfogadta. *László Zoltán* lelkész javaslatára felírnak az Országos Zsinathoz az egységes kultusz minélelőbbi véglegesítése érdekében. *Csulak Ferenc* hátszegi lelkész vezetett egy lélekemelő bibliaórát; személyes megbeszélések és aktuális ügyek szerepeltek még a konferencia programján, amelynek fénypontja azonban a templomban vallásos estély keretében tartott Bethlen Gábor-emlékünnepe volt.

A templomot zsufolásig megtöltötték a helybeli és vidéki hívek és vendégek. A hatalmas erővel felcsendülő zsoltár után *Juhász Izidor* piskii lelkész tartott áhítatos hangulatu s lelkeket építő biblia-magyarozatot, mely után a 24 tagu ref. vegyes énekkar precíz négy-szólamu éneke, majd Makkay Piroska festőakadémiai növendék szavalata következett, ki Rudnyánszky Gyula egy gyönyörű vallásos költeményét adta elő meglepő előadási készséggel. *Gergely Ferenc* szászvárosi lelkész monddta el azután ez alkalomra írt ódáját, melynek klasszikus szépsége; lelkekbe markoló ereje és hatalmasan szárnyaló lendülete — a költő-pap kitűnő előadásában — valósággal lenyűgözte az ünneplő közönséget. — *László Zoltánné* csengő hangú s lírai tisztaságú szólóéneke után dr. *Tavaszy Sándor* teológiai igazgató ünnepi beszéde következett, mely az estély fénypontja volt. Nagyszertűen felépített előadásában a Bethlen Gábor életével bizonyította be, hogy a keresztyénség nem szavakban nyilvánul meg, hanem hitben, életben és cselekedetekben. Felvázolta

a fejedelem életét, korát s művészi csoportosításban mutatta be azokat a ható tényezőket, amelyek Bethlen Gábort korának legnagyobb emberévé, nemzetének és református egyházának leghivebb fiává tették. Frappánsul mutatott rá a fejedelemnek a román néppel való vonatkozásaira, ő volt, aki elsőnek adatta ki román nyelven az Újszövetségi Szentírást s aki épugy dolgozott a román nép kulturális javainak munkálásán, mint a saját fajtájának szellemi előhaladásán. Mindvégig lebilincselő hatásu s nagyszerű szónoki készséggel előadott beszédét a Bethlen-cimer jelmondatával végezte: *Arte et marte dimicandum!* Tudománnyal és erővel kell munkálkodnia ma is a református papnak, az erdélyi magyarnak s Erdély összes népeinek Erdély földjének felvirágoztatásán!

A templomi ünnepély után a közönség Bethlen Gábor szülőházához vonult, amelyre hatalmas babér és cserág-koszorút helyezett el a hunyadmegyei ref. papság nevében *Baczó Lajos* esperes rövid beszéd kíséretében, ami után Bethlen szülőházát tekintette meg a közönség.

A marosillyei presbiterium s a Ref. Nőszövetség *László Zoltán* lelkésszel és *Ács Sándor* gondnokkal élükön mindent elkövettek, hogy a vendég-papok otthonosan érezzék magukat Marosillyén. S bizonyos, hogy a Bethlen-ünnepély s két napos lelkészi konferencia nagyon sokáig lesz emlékezetes a hunyadmegyei ref. papság és Marosillye és vidéke közönsége előtt!

Az udvarhelyi egyházmegye közgyűlése. E lap felelős szerkesztője a f. év június hó 3-án tartott esperes és főjegyző választó e. m.

közgyűlésről közölt tudósításában (1. Ref. Lelkészek Lapja 12. számának Különfélék c. rovatát) többek között a következőket írta: „A közgyűlést egy jól sikerült közebed zárta be, mely — a maga meghitt bensőségével és egymást érő (sőt el is hagyó) pohárköszöntőivel — hivatva volt, hogy a délelőtti választás kellemetlen emlékeit megszüntesse. És hivatásának látszólag eleget is tett. Vajha ez nem csak látszat, hanem valóság is lenne!” Sajnos, lapunk felelős szerkesztőjének ez az óhajta nem vált valóra. A lelkek békességre jutása csak látszat volt. Bizonyossága ennek a július 25-én tartott rendkívüli közgyűlés, melynek tárgysorozata az új esperes és főjegyző beiktatása, a tanítók fizetésének rendezése, az új liturgia, az e. m. számadások átvizsgálása, számvevő, egyházkerületi lelkesi képviselők és egyházmegei lelkesi tanácsos választása volt. Hogy a lelkek békességre jutása csak látszat volt, az a választásoknál és főleg a számvevő választásnál tűnt ki. A békesség e próbát nem állotta ki. Amikor a június 3-án tartott e. m. közgyűlésen Péter Géza kányádi lelkes 42 szavazattal az Imreh Árpád fiátfalvi lelkesre esett 39 szavazattal szemben főjegyzővé választott, az udvarhelyi csoport exponensei ezt azért óhajtották így, hogy ha már az esperes Nagy Lajos székelykereszturi lelkes a kereszturi csoportból választatik, illő, hogy a főjegyző az udvarhelyi csoportból választassék. A kereszturi csoport — a szavazások megtörténte után — ebbe bele is nyugodott, nemcsak külső kényszerűségből, hanem lélek szerint is. És csak a legtermészetesebbnek és legkonzekvensebbnek találta, hogy a Péter Géza főjegyzővé történt meg-

választása következtében megürült számvevői tisztség — ha már az udvarhelyi csoport is valóban akarja a békességet — senkit sem illet olyan méltón, mint Imreh Árpád fiátfalvi lelkes, aki nek már a főjegyzői választásnál is csaknem 99%-os esélye volt. Azonban nem így történt. Amikor a fent jelzett e. m. rendkívüli közgyűlésen megtörtént az új esperes és új főjegyző beiktatása s elfogadtatott a tanítók fizetésének rendezése és az új liturgia tárgyában az e. m. tanács javaslata — és a kereszturi csoport megbízottja — a közbékesség és megnyugvás érdekében — ajánlotta Imreh Árpád egyhangú megválasztását, erre a békés fellépésre az udvarhelyi csoport részéről a felelet a szavazást kérő lista beadása volt. A kereszturi csoport, mely békés megoldást és nem szavazási tusakodást kívánt, ezek után nem tehetett egyebet, minthogy levonja a konzekvenciát, a szavazástól tartózkodjék és ennek őszinte és becsületes dokumentálásaképen elhagyta a gyűléstermet. A hátramaradottak aztán névszerinti titkos szavazattal betöltötték minden tisztséget — a saját véleményük szerint arra érdemes embereikkel. De az az „egyhang” és „vélemény” csak az övék volt. *Tudósító.*

Szerkesztői üzenetek.

Udvarhelyi tudósító. Végtelenül sajnálom, hogy ilyen — békételenségről és széthuzásról tanuskodó — referátát kell lapunkban közölnöm. És ugyis mint egynek a lelkesek táborából, ugyis mint lapunk felelős szerkesztőjének, ugyis mint aki — Isten kegyelméből — több mint egy évtizeden át voltam egyik köz-katonája az u. n. kereszturi csoportnak, egy kérésem van Hozzátok, kereszturiakhoz és udvarhelyiekhez egyaránt. Ami

megtörtént, megtörtént. Azon változtatni nem lehet. Legfeljebb, ha a jelen ciklus lejár. Addig az egyetlen lehető magatartás — azokat a pontokat keresni, amelyek ne elávolódásra, hanem ellenkezőleg közeledésre vezessenek. És ha — amitől Isten őrizzen — akkora az ellentét, hogy áthidalni nem tudjátok, akkor is van egy megoldás: a passzív rezisztencia. De nem, közöttünk lelkeszek között, ekkora ellentét nem lehet, nem szabad, hogy legyen. Békételenség csak ott van, ahol Krisztus nincs jelen. Őbenne békességre jutnak még a leg-háborgóbb lelkek is. Én hiszem, hogy

Őbenne eloszlást nyer a Ti jelenlegi ellentétek is és ha a választásokkal természetesen együttjáró hullámai az emberi szenvedélynek lecsillapodnak, vihar után kiderül az ég. Ebben a jó reménységben meleg szeretettel köszöntelek mindnyájatokat, keresztszereplőket és udvarhelyieket egyaránt.

K. I.-né. A cikk a jövő számba jön. Szív. üdv.

Előfizetési díjak nyugtázása. Nagybányai egyházmegye 700 Lei, Gönczy Sándor (Nagykároly), Kalmár István (Bályok) 240—240 Lei.

